

برنامه ریزی میادین محلی به مثابه عرصه‌های عمومی^۱ (با تأکید بر میادین محله نارمک تهران)

دکتر موسی پژوهان

www.ketab.ir

۱. این کتاب برگرفته از طرح پژوهشی «ارائه راهکارهای ارتقای کیفی و عملکردی میادین نارمک» است که در مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران در سال ۱۳۹۳ توسط آقای موسی پژوهان با همکاری مدیریت امور مناطق مرکز مطالعات و معاونت برنامه‌ریزی و توسعه شهری شهرداری منطقه ۸ به انجام رسیده است. این طرح پژوهشی در سال ۱۳۹۳ به عنوان طرح برتر توسط مدیریت مطالعات و برنامه ریزی امور مناطق انتخاب و مورد تقدیر قرار گرفت.

سرشناسه	: پژوهان، موسی، ۱۳۶۱-
عنوان و نام پدیدآور	: برنامه‌ریزی میدانی محلی به مثابه عرصه‌های عمومی (با تأکید بر میدانی محله نارمک تهران) / موسی پژوهان.
مشخصات نشر	: تهران: شهرداری تهران، مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۷۸ ص.: مصور (بخشی رنگی)، جدول.
شابک	: ۱۸۰۰۰۰ ریال 1-978-622-7502-38
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۷۳] - ۱۷۸.
موضوع	: میدان‌ها -- ایران -- تهران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Plazas -- Social aspects -- Iran -- Tehran
موضوع	: میدان‌ها-- ایران -- تهران
موضوع	: Plazas-- Iran -- Tehran
موضوع	: فضاهای عمومی -- ایران -- تهران
موضوع	: Public spaces -- Iran -- Tehran
موضوع	: شهرسازی -- ایران -- تهران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: City planning -- Iran -- Tehran-- Social aspects
موضوع	: فضاهای عمومی -- ایران -- تهران -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Public spaces -- Iran -- Tehran -- Social aspects
موضوع	: نارمک
موضوع	: Narmak (Tehran,Iran)
شناسه افزوده	: شهرداری تهران. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران
شناسه افزوده	: Tehran Municipality, Tehran Urban Planning and Research Center
رده بندی کنگره	: DSR
رده بندی دیویی	: ۱۱۲۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۳۵۳۱۶۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی	: فیا

www.ketab.ir

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

برنامه‌ریزی میدانی محلی به مثابه عرصه‌های عمومی (با تأکید بر میدانی محله نارمک تهران)

تألیف: دکتر موسی پژوهان

صفحه‌آرایی: موسسه فرهنگی هنری نگاه نو تهران

ویراستاری: فاطمه رشوند

نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۱۸۰۰۰۰ ریال

ناشر: انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

شابک: ۱-۳۸-۷۵۰۲-۶۲۲-۹۷۸

کلیه حقوق چاپ برای ناشر محفوظ است.

نشانی: خیابان شریعتی، خیابان پل رومی، خیابان شهید اکبری، نیش خیابان آقابزرگی، شماره ۳۲

کدپستی: ۱۹۶۴۳۵۶۱۱ تلفن: ۲۲۳۹۲۰۸۲

info.rpc@tehran.ir rpc.tehran.ir

سخن نخست ۷

پیشگفتار مولف ۹

بخش اول: مبانی نظری و استخراج اصول و مؤلفه‌های برنامه‌ریزی و طراحی محلات و میادین محلی
با الگوی درون‌زا و بومی ۱۱

فصل اول: مبانی نظری پیدایش و نقش میادین محلی ۱۳

فصل دوم: تبیین اصول و مؤلفه‌های برنامه‌ریزی و طراحی محله و میدان محلی با رویکرد بومی ۱۲۹

بخش دوم: برنامه‌ریزی راهبردی ارتقای کیفی و فضایی (برنامه‌ریزی ارتقای کیفی میادین نارمک) ۱۴۷

فصل سوم: شناخت منطقه و محله، بررسی اسناد فرادست و ارزیابی میادین ۱۴۹

فصل چهارم: تدوین برنامه راهبردی برای ارتقای کیفی و فضایی میادین نارمک ۱۷۳

منابع ۱۷۹

سخن نخست

عرصه‌های عمومی در محلات شهری، فضایی برای مراودات اجتماعی شهروندان هستند. این فضاها در محله می‌توانند فرصت تعامل اجتماعی را فراهم کرده و به‌این ترتیب، حس تعلق به فضا و مکان را ایجاد کنند. میدان به عنوان یکی از عناصر اصلی فضای عمومی شهر می‌بایست امکان آسایش و راحتی شهروندان را فراهم آورده و به نحوی باشد که شهروندان بتوانند با همدیگر ملاقات کرده و در روزهای خاصی در آن گرد هم آیند.

بر پایه اسناد و مطالعات علمی، در گذشته میادین سنتی شهر، واحد ویژگی‌ها و هویتی خاص در زمینه‌های مختلف کالبدی و عملکردی بوده‌اند. ویژگی‌هایی که بر پایه معنا محوری توانسته بودند میزان حضور و تعاملات اجتماعی را افزایش دهند. این ویژگی‌ها به‌مرور زمان دستخوش تغییرات بسیاری شده است؛ در طی سال‌های اخیر، فرم و عملکرد میادین شهرهای ایران در برابر تغییر و تحولات سریع و مخرب ناشی از الگوهای شهرسازی بی‌قاعده که بیشتر سواره محور است به‌شدت تغییر کرده است.

در واقع محله مسکونی نارمک در منطقه ۸ شهرداری تهران با محوریت ۱۰۸ میدان شکل گرفته است. میادین محله نارمک به‌عنوان هسته اصلی واحدهای همسایگی در قالب محله غربی و خصوصاً نظریه واحد همسایگی کلرنس پری طراحی شده‌اند. اما تحولات کالبدی و جمعیتی چند سال اخیر این محله، نقش و عملکرد مطلوب خود را به‌ویژه در زمینه فضاهای اجتماعی از دست داده و ساکنان این محدوده را با مشکلات متعددی مواجه کرده است. از جمله این مشکلات میتوان به مسائل کالبدی (کمبود امکانات ورزشی و رفاهی؛ مشکلات ترافیکی و رفت‌وآمد، نبود امنیت تردد کودکان و تبدیل شدن میادین به کانون ترافیکی) و مشکلات اجتماعی (افت شدید سرزندگی و شادابی اجتماعی در این میادین به دلیل عدم استقبال گروه‌های مختلف سنی و جنسی) اشاره کرد.

کتاب پیشرو، با عنوان برنامه‌ریزی میادین محلی به مثابه عرصه‌های عمومی (با تأکید بر میدان‌های محله نارمک) در

راستای همین معضلات، توسط مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهر تهران تدوین شده و امید است که ضمن بررسی دقیق و روشمند مسائل و مشکلات این حوزه با ارائه یک برنامه‌ریزی دقیق و عملیاتی بتواند مشکلات مربوط به ناکارآمدی فضاهای عمومی به‌ویژه میدانهای محله نارمک را در حد توان خود، مرتفع نماید. لازم به ذکر است که در همین راستا مصوبه شورای شهر تهران با عنوان «الزام شهرداری تهران به ارائه لایحه سند راهبردی ساماندهی میداین، چهارراه‌ها و محورهای مهم شهر تهران با توجه به ملاحظات طرح جامع و تفصیلی» مورخه ۱۳۹۴.۹.۱۷ به‌عنوان یکی از مهم‌ترین فاکتورهایی است که میتواند در راستای برنامه‌ریزی و احیای میداین شهری تهران به‌ویژه میداین محله نارمک راهگشا باشد. همچنین بند ۱ ماده ۴۷ برنامه پنج‌ساله سوم توسعه شهر تهران (۱۴۰۲-۱۳۹۸) با عنوان «تهیه برنامه جامع عملیاتی مناسب‌سازی اماکن، معابر، فضاهای عمومی و ایستگاه‌های حمل‌ونقل درون‌شهری به تفکیک مناطق ۲۲گانه تا پایان سال اول برنامه» نیز می‌تواند در راستای برنامه‌ریزی در خصوص میداین و فضاهای عمومی مؤثر باشد.

محمدحسین بوجانی

رئیس مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهر تهران

www.ketab.ir